

EVALUARE ÎN CERCETAREA SOCIALĂ *

Deși istoria cercetării domeniului calității vieții datează de numai circa două decenii, conceptul a devenit atât de popular încât a pătruns în discursul politic: dacă în trecut politicienii vorbeau despre „bunăstarea maselor”, în prezent ei fac referiri directe la „calitatea vieții oamenilor”. Cu toate acestea, parametrii calității vieții rămân de cele mai multe ori nespecificați.

Lucrarea lui R. Mukherjee este o abordare sistematică a diferitelor perspective ale cercetării calității vieții, urmărind în mod deosebit relevanța și validitatea datelor; prin conținutul ei, poate fi considerată ca o încercare de epistemologie a domeniului.

Autorul consideră că expresia „calitate a vieții” sugerează antonimul „cantitate a vieții” și împinge dezbateră mai degrabă asupra eficienței calitativului decât asupra evaluării cantitative a aspectelor realității vizate. Se pornește de la dihotomia subiect-obiect, considerându-se că obiectul poate fi cuantificat (parțial sau total) și că variația subiectivă apare pe baze calitative. Evidențiind acumulările de cunoștințe privind fenomenul calității vieții, este expusă încercarea comună de a-i delimita cadrul de referință prin urmărirea condițiilor de trai ale oamenilor. Etichetările utilizate inițial pentru a le descrie („standard”, „nivel”, „stil” de viață) tind să marcheze diferite secvențe și să înregistreze noi inputuri în aprecierile calității vieții: de la una exclusiv cantitativă și cu bază asumată obiectiv, spre creșterea unui amestec complex de cantitate și calitate, de variabile comportamentale obiective și perceptuale subiective. Astfel, „standardul” este constituit din variații cantitative ale obiectului cercetării: consum de hrană, îmbrăcăminte, folosirea unor bunuri de folosință îndelungată precum radio, televizor etc.; „nivelul de trai”, considerat de regulă interșanjabil cu standardul, este uneori abordat distinct de acesta, fiind vizat subiectul cercetării, ca de pildă standardul de viață al țărănimii, al clasei muncitoare, al *middle class*. Distincția aplicată obiectului cercetării vizează itemi diferențiați după calitate: de la hrană, îmbrăcăminte, locuire, educare, timp liber și securitate, la „prietenie umană”. Noțiunea de calitate este astfel introdusă în spațiul informației, alături de variațiile cantitative; calitatea este tratată ca o variabilă clasificatorie și nu ca o măsură, chiar pentru obiectul cercetării. Odată cu utilizarea noțiunii „stil de viață”, calitatea devine o măsură variabilă pentru obiectul cercetării; „stilul” introduce conceptul de cultură, care, la rândul său introduce alte etichete, cum ar fi „modul de viață”, aplicate unui grup de referință. În acest context, grupuri de indivizi care erau anterior clasificate prin distincții calitative (*middle class*, clasa muncitoare, țărănimea) vor forma subgrupuri funcție de variabilele măsurate calitativ ale modului de viață. Condi-

* Ramkrishna MUKHERJEE, *THE QUALITY OF LIFE. Valuation in Social Research*, New Delhi/Newbury Park/London, Sage Publications, 1989.

țiile de trai fundamentează noțiunea globală a calității vieții indicind un cimp de itemi infinit, dar numărabil.

Dihotomiile calitate-cantitate, perceptual-comportamental, subiectiv-obiectiv cu privire la manifestările vieții impun constrângeri cercetării. Spre exemplu, cercetarea contemporană a calității vieții pare a fi în mod evident orientată în două curente: cel numit „obiectiv”, comportamental, al variațiilor cantitative și cel „subiectiv”, perceptual, al variațiilor calitative ale manifestărilor vieții. Însă, aceste dihotomii sînt aparente: percepția și comportamentul sînt complementare pentru cercetarea calității vieții și cele două tipuri de variabile se întind pe două axe ale calității și cantității, subiectivității și obiectivității, care îi definesc cadrul de referință.

În istoria științelor sociale empirice este evidentă o tendință a acumulărilor de la distincții calitative, la măsurări cantitative: astfel, de la diferențieri *nominal*e între doi sau mai mulți subiecți cercetați (prin dihotomii de tipul „primitiv-civilizat”, „oriental-occidental”, tradițional-modern”), se trece la serii *ordonate-calitative*, funcție de diferite proprietăți precis definite care suferă transformări, apoi la serii *numerale-calitative*, funcție de creșterea sau descreșterea prezenței proprietății (sau setului de proprietăți) unei calități pentru subiecții cercetați, pentru a se ajunge la serii *numerale-calitative* avînd ca măsură *unitatea-interval*, indicînd cît de mult sau puțin o anumită proprietate este caracteristică subiecților și obiectelor cercetate. Acest ultim nivel este în mod intrinsec asociat cercetării calității vieții.

În domeniul calității operează punctul de vedere holistic, ea putînd fi apreciată numai ca un tot integral. Din acest motiv, variabilele cantitative proiectează în general o falsă imagine pentru că matricea interrelațiilor dintre părți ca structuri ale totului integral nu poate fi relevată prin mijloace de analiză în mod comprehensiv.

În domeniul calității vieții nu există o dihotomie între conceptele absolute de obiectivitate (acțiuni manifeste, comportamente obiective) și subiectivitate (acțiuni latente, percepții subiective); acestea nu sînt stări absolute, ci relative, între manifest și latent, între individ și mediul său social existînd o serie de influențe reciproce. Noțiunea globală de calitate a vieții este formată dintr-un amestec de comportament și percepție. Spre exemplu, conceptul de *sărăcie*, important pentru aprecierea calității vieții este tradus în variabile „obiective” comportamentale și cantitative ale venitului per-capita, cheltuielilor, consumului de bunuri materiale și servicii, însă aceste măsuri, deși sînt aplicabile uniform tuturor societăților, sărăcia nu este percepută în aceeași manieră pretutindeni, ci în mod variabil, funcție de spațiu și timp. Prin urmare, cultura și societatea determină calitatea vieții unui individ și stabilesc ceea ce este comun („commonality”) printre indivizi ducînd la formarea grupurilor.

Cercetarea circumserie două evaluări, una a calității vieții contemporane și alta a unei mai bune calități a vieții, care sînt două probleme de percepție în două puncte temporale ale realității imanente. Cea mai bună calitate a vieții este atinsă atunci cînd atît percepția, cît și comportamentul sînt la cea mai înaltă stare de obiectivitate.

În cercetarea calității vieții s-au impus două *perspective*: a) cercetarea indicatorilor sociali, care consideră aprecierea elitelor asupra a ceea ce oamenii au nevoie pentru a atinge o mai bună calitate a vieții; b) cerece-

tarea convențională, care urmărește să descopere ceea ce oamenii înșiși doresc pentru a-și îmbunătăți propria lor calitate a vieții. Aceste două abordări sînt în mod obișnuit considerate separat, deși ele sînt complementare.

Cercetarea calității vieții trebuie să satisfacă patru cerințe în următoarea succesiune :

- 1) analiza fiecăruia dintre evaluările disponibile ale realității sociale pentru o mai bună calitate a vieții ;
- 2) interrelaționarea evaluărilor elitelor și maselor ;
- 3) sincronizarea în două serii de aprecieri interrelaționate în lumina acordului sau dezacordului lor ;
- 4) examinarea seriilor sincronizate de evaluări ordinale față de evaluarea cardinală din perspectiva a ceea ce este uman.

Cercetarea bazată pe nevoi („need-based”) este de obicei confundată cu cercetarea indicatorilor sociali, care enumeră datele privind nevoile, le reduce și formulează indicatorii acestor nevoi-etichetați ca „indicatori sociali”. Validitatea datelor este asigurată de faptul că grupuri de experți explorează riguros spațiul informațiilor privind nevoile și selectează itemii relevanți. Sursa de bază a formulării indicatorilor sociali de către experți constă în aprecierea realității sociale pentru o mai bună calitate a vieții.

Autorul procedează la analiza de conținut a literaturii publicate privind contextul global, sectorial, național. Demersul cognitiv al experților sau grupurilor de experți constă în abordarea diferitelor seturi de indicatori, selectînd pe cei mai relevanți, necesari și eficienți pentru atingerea unei mai bune calități a vieții ; în continuare, are loc un proces de reducere a datelor ca răspuns la sarcina de a asambla informațiile despre nevoi propuse de fiecare grup de experți (elite) în mod sistematic în serii ordonate de componente.

Informațiile despre nevoi furnizate de diferiți evaluatori pot fi ordonate pentru a înregistra aprecierile lor primare și secundare în raport cu o mai bună calitate a vieții : evaluările *primare* vor denota atribuiri holistice făcute, direcțiile corespunzătoare și inferențele respectivilor evaluatori, iar evaluările *secundare* se vor referi la logistica realizării celor primare.

Prin analiza de conținut, R. Mukherjee evidențiază seturi de itemi utilizați într-o serie de lucrări care au abordat contextul global (ale lui Meadows, Mesarović și Pestel, Herrera, Leontief), precum și perspectiva contextului național (scopurile și strategiile principalelor partide politice din India).

La nivelul analizei, indicatorii reprezintă variabilele contextuale deoarece oferă contextele de apreciere, rolul lor fiind unul de clasificare cu privire la un aspect sau altul al aprecierii calității vieții. Valorile atribuite indicatorilor de către evaluatori pot fi raportate pe o scală bidirecțională cu intervale între trei puncte posibile de graduare : (+) ; (0) ; (-). Schema analizelor este aplicabilă diferitelor evaluări ale calității vieții de către doi sau mai mulți evaluatori. Scala bidirecțională relevă două seturi de caracteristici ale unui indicator, cu referire la un evaluator, privind : a) conținutul informației (care denotă variabilitatea dimensională în evaluarea calității vieții) ; b) conținutul valorii (care înregistrează variabilitatea laterală în cursul aprecierii în aceeași dimensiune sau în dimensiuni diferite).

În mod inevitabil, referirile la contextul global vizează o mai bună calitate a vieții. Marile teorii ale dezvoltării sociale pot fi traduse în seturi de indicatori deoarece apar în mod liber din universul întregului posibil de „nevoi” formulate să vină în întâmpinarea celor patru evaluări cardinale ale umanității, adică, supraviețuirea, securitatea, prosperitatea și progresul.

Cercetarea calității vieții bazată pe nevoi, circumscrind numai indicatorii sociali pregătiți de experți este caracterizată de o serie de limite:

- materialele documentare alese în mod special pentru a contura evaluări ale variabilelor calității vieții pot fi valide și relevante, dar nu și suficiente, întrucât cei care apreciază pot produce structuri diferite ale valorii dacă sînt consultate alte documente;

- dacă documentele unui evaluator particular nu menționează un item, aceasta nu trebuie interpretată ca neutralitatea informatorului; dacă itemii nemenționați sînt plasați în fața evaluatorului, este posibil ca aceasta să le atribuie valori pozitive sau negative;

- este posibilă o influență a subiectivității cercetătorului, care, în analiza de conținut, poate selecta anumiți itemi și neglija alții.

Cealaltă perspectivă a cercetării calității vieții este aceea a maselor („mass perspective”), ilustrată de întrebarea „ce doresc oamenii?” („What do People Want?”). Însă, la acest nivel, informațiile nu sînt direct disponibile, nici structurate pentru enumerarea și formularea indicatorilor referitori la ceea ce oamenii doresc, solicită pentru o mai bună calitate a vieții. Se face apel la domeniul satisfacției, vizîndu-se „numeroase aspecte specifice ale vieții indivizilor”. De regulă se utilizează chestionarul cu răspunsuri precodificate, pentru a se înregistra gradul de acord sau dezacord al subiecților exprimat pe scale cu n trepte; însă, această procedură poate pune sub semnul întrebării validitatea datelor, întrucît pornește din spațiul datelor furnizate de cercetător și nu de cei investigați.

În timp ce percepe un fenomen cum este calitatea vieții, un individ explorează spațiul informațiilor pentru identificarea unor itemi ca „buni, dezirabili” („da”), alții ca „răi, detestabili” („nu”) în timp ce alții rămîn „neutri” („nici da, nici nu”). În cazul în care subiectul este direcționat să evalueze un anumit set de itemi, selectat de cercetător, percepția sa nu mai este spontană, nu apare ca rezultată a confruntării tuturor informațiilor care intră în câmpul simțurilor lui. Pe parcursul acestui demers, se fac referiri la domenii specifice ale vieții și astfel se ajunge în cele din urmă la conturarea unei percepții globale pentru o mai bună calitate a vieții.

Structura valorii este construită pornind de la matricea corelată a percepției respondentului cu privire la procesul vieții, iar punctele nodale în experiența sa de viață articulează această matrice. Din aceste motive, o enumerare sistematică și comprehensivă a referirilor la viață este *validă* în privința unei evaluări a calității din partea unui individ, prin explorarea domeniului satisfacției. Însă *relevanța* cîtorva relații particulare ale vieții pentru evaluarea calității vieții cuiva și *necesitatea* lor pentru identificarea unei mai bune calități a vieții nu pot fi predeterminate de cercetător, deoarece se enumeră un set limitat de itemi, impunîndu-se reducția datelor prin precodificarea răspunsurilor. Pentru evitarea confuziilor, primul pas în cazul cercetării calității vieții bazate pe dorințe („want-based”) este de a decide asupra formei câmpului cercetării care poate cel mai bine să exploreze spațiul de informații al subiecților pentru a recolta date valide; astfel, pot fi generate informații false ori înșelătoare în răspunsurile

imediate (de exemplu, în cercetările concrete din India, la întrebarea privind ce își dorește cel mai mult în viață, un medic a răspuns „eminența profesională”. Dar, continuarea examinării a relevat că prima lui dorință viza educația și încadrarea în muncă a fiului, precum și căsătoria fiicei, ambele aducând beneficii statusului său social. Un alt exemplu de răspuns înșelător : la aceeași întrebare, un ospătar dintr-un mare restaurant declara că scopul vieții lui era „să fie un om bun”, dar pentru el aceasta însemna să câștige bani mulți la oraș pentru a se putea întoarce în satul natal unde să-și cumpere pământ).

Colectarea unor date cu valoare de adevăr presupune patru condiții :

a) organizarea cercetării în așa manieră încît spațiul de informații al subiecților să fie explorat în mod sistematic ;

b) răspunsurile să fie probate la timp pentru a clarifica percepția asupra itemilor ;

c) să fie testată abilitatea investigatorilor de a verifica încrederea răspunsurilor individuale ;

d) să nu existe o distorsiune introdusă de cercetător în cursul culegerii datelor.

Ca tehnici mai pot fi folosite metoda biografică (destul de costisitoare, presupunând un mare consum de timp) și observația participativă (care presupune mici eșantioane și este eficientă cînd comunitatea este omogenă). Totuși, cea mai răspîdită formă de cercetare este interviul, dar nu pe bază de chestionar cu răspunsuri precodificate ; pentru a putea fi eliminată (sau redusă la minimum) distorsiunea din partea cercetătorului și investigatorului și pentru a obține informații relevante de la cei investigați, planul chestionarului trebuie să fie standardizat prin aplicarea unui set de întrebări cu răspunsuri deschise ; în acest mod se stimulează subiectul pentru propria explorare a spațiului de informații și pentru formularea dorințelor.

Autorul prezintă structura chestionarului utilizat în cadrul cercetărilor calității vieții efectuate în India în anii 1980 și 1982. Întrebările au vizat axa dorinței (evaluare pozitivă) și detestării (evaluare negativă), iar conținutul informației lor era distinct funcție de ceea ce subiectul dorea să aibă sau să fie eliminat din viața sa. Primele șase întrebări generale urmăreau angrenarea subiectului spre fenomenul calității vieții și al îmbunătățirii acesteia : ce își dorește cel mai mult în viață, la ce resimte cel mai mult lipsa, ce îi displace mai mult ,ce ar solicita să fie înlăturat din viața sa pentru a deveni mai fericit. Într-o a doua serie de opt întrebări erau presupuse situații ipotetice și se testa încrederea în informațiile privind dorințele, făcîndu-se referiri la ceea ce subiectul dorește cel mai mult sau solicită să fie înlăturat pentru îmbunătățirea calității vieții în privința carierei personale, a vieții de muncă, a vieții familiale și vecinătății. În acest mod, după traversarea spațiului de informații de la o percepție generală la specificități, mintea subiectului era orientată spre diferite aspecte ale domeniilor vieții printr-un set de șase întrebări mai largi în conținut, și generalități : recreare și timp liber, bunăstare personală, viață liniștită, fericită și prosperă. În final, erau adresate zece întrebări focalizate privind scopul vieții, acțiunile întreprinse pentru atingerea lui, obstacolele și acțiunile pentru înlăturarea lor, precum și dacă acest scop poate fi realizat sau nu, cu motivația respectivă.

Prin utilizarea acestei categorii de succesiuni de întrebări, mintea subiectului este acordată cu fenomenul calității vieții și direcționată spre perceperea unei mai bune calități a vieții. În cursul progresiei de la ego spre societate există limite inerente ale percepției calității vieții și ale evaluării unei mai bune calități a acesteia, însă aceste limite nu falsifică informațiile despre dorințe, ci relevă extensia și profunzimea cu care un individ este capabil să exploreze spațiul informațiilor pentru a produce date despre dorințe.

Verificarea informațiilor colectate prin investigație este esențială, pentru a se putea înlătura răspunsurile înșelătoare; în acest scop trebuie ca, pe de o parte, planul chestionarului să releve procesul mental al respondenților, iar pe de altă parte, să fie testați investigatorii, care să nu introducă propriile distorsiuni. Astfel, în cadrul cercetărilor efectuate în India s-au înregistrat variații funcție de sexul investigatorului: au apărut procentaje diferite ale răspunsurilor pozitive și negative (la tipurile de întrebări generale, specifice, generalizate și focalizate), precum și procentaje diferite ale nonrăspunsurilor. S-au calculat mediile și abaterile standard funcție de sexul subiecților și de mediul lor de rezidență; de asemenea, s-au calculat coeficienți de variație a scorurilor testării efective pentru investigatori. În acest mod a rezultat o variabilitate a acestor scoruri funcție de trei factori: 1) natura întrebării; 2) abilitatea subiecților în a oferi informații; 3) eficiența investigatorului în examinare.

Autorul relevă o serie de aspecte deosebite ale încrederii datelor din perspectiva subiecților: spre deosebire de alte cercetări sociale, cercetarea calității vieții vizează variabilele *perceptuale*, nu *percepute*, solicită informații asupra lucrurilor pe care cineva le percepe ca nevoie sau dorință și nu asupra lucrurilor pe care le are, le-a avut sau este în curs de a le avea. Verificarea datelor din perspectiva subiecților relevă dacă răspunsurile lor adaugă sau nu informație, rezultând consistența acestora, apreciată prin apelul la logica simbolică. Aspectele referitoare la verificarea încrederii datelor din perspectiva subiecților deschid o nouă dimensiune în cercetarea calității vieții bazată pe dorințe, referitoare la formarea, reducția, analiza și comprehensiunea acestora.

Formarea datelor se referă la contextul conștientizării, aspirației și orientării maselor pentru atingerea unei mai bune calități a vieții. Acest context este marcat de dihotomiile obiectiv-subiectiv, nevoi-dorințe, elite-mase. Indicatorii formulați de elite sînt numiți indicatori sociali obiectivi, iar cei formulați funcție de conținutul percepției maselor cu referire la ceea ce ele doresc pentru atingerea unei mai bune calități a vieții sînt etichetați ca indicatori subiectivi ai calității vieții. În ecuația formării datelor referitoare la dorințe intervin conștientizarea, aspirația și orientarea (spre așteptare din partea altora ori spre realizare prin efort propriu).

Corelația dintre indicatorii subiectivi și cei obiectivi este în general slabă. Prin urmare, este necesar a concepe spațiul informațiilor maselor ca analog (paralel) spațiului informațiilor elitelor la nivelul formării datelor.

Reducția datelor operează, de asemenea, pe baza conștientizării, aspirației și orientării spre atingerea unei mai bune calități a vieții. O conștientizare redusă a unei mai bune calități a vieții va fi de o incidență nesemnificativă; respondentul cu aspirații reduse și fără așteptări vizînd îmbunătățirea calității vieții va fi mai inconsistent cu a doua întrebare de exami-

nare („cum să se îmbunătățească”?) și cu a treia întrebare („de ce să se îmbunătățească”); o astfel de distincție apare irelevantă în cazul celor cu slabă conștientizare, care nu vizează instrumentalitatea sau cauzalitatea.

Pot fi introduse în analiză caracteristicile egocentrice sau socio-centrice ale individului, motivația endogenă (cînd se tînde spre o mai bună calitate a vieții prin propriile eforturi) sau exogenă (cînd se așteaptă în principal ajutorul altora), ajungîndu-se la diferite configurații ale structurii sociale.

Analiza datelor vizează să discearnă între evaluarea primară (scopul vieții declarat de respondent) și evaluarea secundară (strategia pentru atingerea acestui scop). Fiecare dintre aceste aprecieri conține categorii de itemi pozitivi și negativi; incidența categoriilor de valoare primară și secundară funcție de structura socială (după arie geografică, locuire, comunitate etnică, sex, vîrstă, status social). Astfel, printre categoriile evaluării primare au fost reținute eiștigul spiritual, statusul social, bunăstarea, statusul economic, securitatea în viață, supraviețuirea, iar în cazul evaluării secundare au fost scoase în evidență: lipsa încadrării în muncă, a educației, a ajutorului guvernamental, a egalității între sexe și categorii de vîrstă, a prieteniei pentru cei săraci.

Comprehensiunea se referă la stabilirea variabilelor de conținut și a celor contextuale, prin examinarea diferitelor caracteristici ale structurii sociale. Spre exemplu, analiza cluster a datelor rezultate din cele două cercetări efectuate în India a relevat o serie de particularități: a) valorile predominante ale subiecților sînt centrate pe familie și orientate spre securitatea economică a locului de muncă; b) evaluarea primară a supraviețuirii este legată de securitate, în timp ce alte evaluări (incluzînd eiștigul spiritual) sînt specifice grupurilor cu status social ridicat; c) distincția de status, observabilă între cel ridicat și cel mediu este influențată de distincția între sexe și vîrste, etnicități, mediile rural-urban ș.a.

În cel de-al patrulea capitol al lucrării („Elites-Mass Perspectives: Need and Want”) autorul formulează o nouă metodologie în scopul sincronizării celor două perspective și înlăturării constrîngerilor cercetării calității vieții. El propune ca relevanța cercetării să fie apreciată după sincronizarea încărcăturilor de valori extrase de la elite și mase, pe baza scalei bidirecționale a evaluărilor oricărui item: pozitiv (dezirabil), negativ (indezirabil) și neutru (nici dezirabil, nici idezirabil).

Evaluările unei mai bune calități a vieții realizate de elite și cele realizate de mase nu pot fi strict antagoniste, întrucît apar în aceleași cadre de referință; totuși, detaliile informației pot fi diferite, atît cu privire la modalitățile de realizare, cît și cu privire la priorități.

Informațiile obținute de la subiecți cu privire la percepțiile general, specifică, generalizată și ultimă a unei mai bune calități a vieții pot fi restructurate în termenii diferitelor obiective, strategii, modalități și priorități în realizarea îmbunătățirii calității vieții.

Autorul clarifică importanța tratării valorii ca o variabilă analitică și măsurabilă în procesul aprecierii realității sociale. Astfel, pentru evaluarea unui fenomen, proprietățile lui sînt ilustrate primar, secundar și terțiar. Variabilitatea indică modul în care o combinație particulară de astfel de proprietăți formează o structură a valorii care este pusă în ecuație cu structura informațiilor construită prin selectarea anumitor itemi din spațiul infinit dar numărabil al acestora. Dacă la nivelul observației are loc

o evaluare sinoptică spontană, la nivelul comprehensiunii este vorba de o evaluare sinoptică deliberată.

Lucrarea evidențiază modul în care acumularea de informații sub aspectul extensiei și profunzimii permite conturarea perspectivei cercetării calității vieții. Gama largă a variabilității în traducerea valorilor cardinale în evaluări ordinale ilustrează moduri diferite de explorare a spațiului valorilor sociale în contextul unui viitor mai bun pentru umanitate. Știința socială a ajuns la stadiul în care spațiul datelor pentru cercetarea socială este din ce în ce mai mult relevat ca reprezentând spațiul valorii primare, al selectării itemilor din spațiul informațiilor.

Știința socială se află în fața necesității de a ajunge la aprecierea realității sociale pentru îmbunătățirea caracteristicilor umanității într-o manieră mai precisă, neechivocă și comprehensivă; pentru aceasta se impune o schimbare atât în abordarea (de la pozitivismul deductiv, la inferența inductivă), cât și în orientarea cercetării sociale (de la acceptanță, la acomodarea valorii).

Toți cercetătorii au propriile lor premise ale valorii și inițial, ei pot aprecia realitatea socială „de sus”. Dar, cercetarea socială, în special la stadiul contemporan al acumulării informației și formulării consecvente de multiple structuri ale valorii solicită evaluarea socială „de jos”, întrucât spațiul corespunzător al valorii este în mod teoretic infinit, dar cu structuri enumerabile ale valorii pentru îmbunătățirea caracteristicilor umanității. Evaluarea în știința socială este astfel punctul crucial al cercetării sociale contemporane, întrucât există încă, în mod virtual, un câmp virgin pentru explorare sistematică și sistemică.

În ansamblul ei, lucrarea lui Mukherjee demonstrează că domeniul calității vieții prezintă o complexitate deosebită pentru cercetare, presupunând o perfecționare continuă a metodologiei, a tehnicilor de culegere, de verificare, analiză și interpretare a datelor.

LIVIU MANEA

COMUNITATEA EUROPEANĂ ȘI DREPTURILE OMULUI *

Nu de mult a fost realizată o cercetare europeană în țările membre ale Comunității Economice Europene privind drepturile omului. Mai mult de trei sferturi din cei 11 795 subiecți, aparținând tuturor statelor membre și care au răspuns la sondajul efectuat cu acest prilej, au considerat că 10 drepturi dintr-un total de 12, conform listei alăturate, constituie drepturile fundamentale, înscrise de altfel și în Declarația universală a drepturilor omului, adoptată de Organizația Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948 :

* Prelucrare după *Le Dossier de l'Europe*, C.E.E., 1990